

Waarom ouders onmisbaar zijn

Het gezin, de broedstoof van de evolutie

Voorwoord

Dit pamflet is bedoeld als ruggensteun voor die ouders – vooralsnog voornamelijk moeders – die er voor gekozen hebben hun kind of kinderen zelf te verzorgen en op te voeden, en ter overweging voor die ouders die die keuze nog moeten maken.

Veertig jaar geleden zou zo'n tekst nergens op geslagen hebben. Natuurlijk verzorg je zelf je kinderen en voed je ze zelf op. Wie anders.

Maar tegenwoordig zijn er meerdere partijen die vinden dat dat een ouderwets stoffig idee is. De overheid vindt bijvoorbeeld dat vrouwen veel meer moeten deelnemen aan het arbeidsproces, en als de overheid het over 'het arbeidsproces' heeft, dan bedoelen ze buitenshuis betaald werk.

De kinderopvang sector vindt dat je je kind de deur uit moet doen, omdat dat veel beter voor je kind is.

Veel ouders vinden dat ze wel moeten, want van één inkomen kunnen ze niet rondkomen.

En een aantal spraakmakende vrouwen vinden dat zelfs part-time werken nog niet feministisch genoeg is.

Dit pamflet wil een tegengeluid laten horen.

Het gezin staat aan het begin van de vorming van ieder individu.

Het gezin is daarom het doorgeefluik van onze beschaving.

Ouders bepalen samen hoe de wereld van de toekomst er uit zal zien.

In deze tekst zal het woord ouders vrijwel uitsluitend in meervoudsvorm gebruikt worden, al zal de werkelijkheid zich hier nog aan moeten aanpassen. Hopelijk zal het verruimen van de mogelijkheid tot 'flexwerken' er toe leiden dat vaders die ruimte zullen benutten om meer te vaders.

I. Het gezin als bron van de beschaving

Diertjes zijn we eigenlijk, als we geboren worden.

Schattige hulpeloze diertjes.

Natuurlijk, we weten dat het een klein mensje is dat we behoedzaam in onze handen optillen, maar het kan nog haast niets van al die dingen die mensen van dieren onderscheiden.

We moeten zelfs het hoofdje nog ondersteunen omdat het dat zelf niet overeind kan houden.

Drinken kan het, en huilen.

Ja, en nog iets kan het al direct; een uitgestoken vinger vastgrijpen.

Zo diep zit die behoefte om bij iemand te horen...

Het is eigenlijk wel heel bijzonder als je er over nadenkt, dat dat baby'tje het hoofdje niet recht kan houden omdat het nu al te zwaar is, terwijl het nog verder zal moeten groeien en het nog meer dan twintig jaar zal duren voor dat de inhoud van dat hoofd, de hersenen helemaal klaar zijn.

Voor dat we fysiek helemaal volgroeid zijn is er dus al een kwart verstreken van de levensduur waarop we in ons deel van de wereld ongeveer mogen rekenen!

We kunnen dan ook heel lang steun begeleiding en belangstelling gebruiken.

Maar verse ouders zullen hier niet erg mee bezig zijn. In eerste instantie is onze taak als ouders ons kindje te voeden en te beschermen. In het eerste jaar in hoofdzaak tegen honger kou en zwaartekracht, in de jaren daarna tegen uiteenlopende risico's als het verkeer, blaffende honden die hun spreekwoorden niet kennen, vreemde mannen, loverboys, voordelige aanbiedingen, inhalige telefoonmaatschappijen en te veel televisie.

Het is eigenlijk wel logisch dat in onze taal het woord opvoeden een uitbreiding van het woord voeden is, want die twee taken vallen in die eerste tijd eigenlijk samen.

Er begint al een woordloos opvoedingsproces doordat we ons kind veiligheid bieden.

Veiligheid die een noodzakelijke voorwaarde vervult voor het ontstaan van vertrouwen.

En dat vertrouwen is weer een noodzakelijke voorwaarde voor het ontstaan van een band.

Een band die voortkomt uit iets waarover we tegenwoordig niet zo vaak meer spreken, *liefde*.

Een pure volkomen onbaatzuchtige vorm van liefde.

Dit is een andere vorm van liefde dan die we vinden in een wederkerige liefdesrelatie tussen twee volwassenen. Deze is gebaseerd op een keuze, en floreert wanneer de aanvankelijke aantrekkelijkheid zich bestendigt op basis van een wederzijds *'er voor elkaar zijn'*.

De liefde tussen ouder en kind is komt niet voort uit een keuze en uit zich niet in een wederzijds evenwicht van geven en krijgen maar ligt opgesloten in de onvoorwaardelijke acceptatie van elkaar.

Voor een kind dat deze sfeer van veiligheid en geborgenheid ondervindt, zal het later gemakkelijker zijn om mensen te vertrouwen of vertrouwen te schenken en duurzame relaties aan te gaan.

Een kind dat deze ervaringen gemist heeft zal het een stuk moeilijker hebben om deze gevoelens jegens de ander te ervaren.

Als we het dus over het gezin en de rol van ouders hebben, hebben we het dus niet alleen maar over een stukje knusheid wat leuk is mensen die het leuk vinden om kinderen te krijgen. Hebben we het niet over een hobby van de romantische kerk.

Nee, we hebben het over de kleinste verschijningsvorm van samenleving, waarin sociaal gedrag ontplooid, ervaren en aangeleerd wordt.

Spinoza zegt over vrede: “Vrede is niet de afwezigheid van oorlog. Het is een deugd, een geestesstemming, het is de dispositie voor goede daden, vertrouwen en recht”.

Het zijn andere woorden voor begrippen die we tegenwoordig zouden aanduiden met termen als normen en waarden, sociaal gedrag en respect.

Een vreedzame samenleving kan volgens Spinoza dus niet zonder vertrouwen. Maar ook maatschappelijk vertrouwen kan alleen maar bestaan in wederkerigheid.

In dit licht kun je ook kijken naar ‘de toenemende kloof’ tussen publiek en overheid waarover men zich regelmatig zorgen maakt. Maar zelden wordt er daarbij op gewezen dat we met een steeds achterdochtiger overheid te maken hebben. Een overheid die de identificatieplicht invoert, die vervolgens de vingerafdrukken van al haar burgers opslaat, die ons telefoon en internet verkeer wenst te kunnen controleren en nu ook al blijkt bij onze bankgegevens te willen komen.

Een achterdochtige overheid zal bevolkt worden door achterdochtige burgers. Wantrouwen en angst versterken elkaar en bange mensen kunnen nooit gelukkige mensen zijn, en een bange samenleving kan nooit een gelukkige samenleving zijn.

Op de kwaliteit van de samenleving als geheel kunnen we als individu natuurlijk maar beperkt invloed uitoefenen, maar waar we wel controle over hebben, zijn onze persoonlijke keuzes en ons persoonlijk gedrag.

Die situatie waarin *wij* het verschil kunnen maken doet zich bij uitstek voor wanneer het geluk ons treft dat we ouders worden.

Gelukkig zijn er dan (blijkbaar aangeboren) mechanismen die er voor zorgen dat we de complexe situatie en de complexe emoties die we daarbij ondergaan, zoals vreugde, verbazing, maar tegelijk ook twijfel en bezorgdheid of zelfs angst aankunnen.

En gelukkig beginnen tegenwoordig ook steeds meer vaders te ontdekken wat actieve deelname aan de zorg voor hun kind aan het leven toevoegt. Zowel aan het leven van het kind, aan dat van de moeder en dat van hen zelf.

Maar vaak zal het pas op latere leeftijd zijn - als je een ouder in ruste bent - dat je ten volle beseft wat er gebeurd is. Ook al is er de laatste tijd veel aandacht voor onderzoeken die zouden aantonen dat kinderen niet gelukkiger maken (waarover verderop meer) zullen ouders in ruste terugkijkend op hun leven zelden zeggen, dat het voor hen niet had hoeven.

Grootouders hebben wat dat betreft nog een sterkere ervaring.

In eerste instantie zullen ze verwonderd worden door de sterke echo’s die het omgaan met hun kleinkind oproept. Hoeveel van de vaardigheden die ze toen ontwikkelden meteen weer paraat zijn. Maar de grootste verrassing is wel om in hun zoon of dochter hun eigen oudergedrag terug te zien.

Op zo’n moment beseft je dat je niet alleen geïnvesteerd hebt in je kind maar ook in de toekomst. Dat je kleur hebt gegeven aan een draad die zich voortzet in het weefsel van de maatschappij.

Met het opvoeden en vormen van jouw kind draag je dus bij aan de socialisatie van de samenleving. En daarmee ontstaat de kardinale vraag:

Geloven we dat de socialisatie van mensen het beste gerealiseerd wordt in de ondernemingswijze opvang en begeleiding van jonge kinderen, of vertrouwen we daarin op het gezin en geven we het gezin daartoe de ruimte die het nodig heeft.

Het gaat dus niet in de eerste plaats over de vraag of, waar en hoeveel vrouwen zouden moeten of mogen werken, maar of kinderen er recht op hebben om in een veilige, vertrouwde

liefdevolle omgeving te rijpen, en daar leren te delen doordat ze hebben ervaren dat er ook met hen gedeeld wordt.

Anders gezegd: Verwacht je meer van twee (meestal liefhebbende) ouders en eventueel liefhebbende dan wel concurrerende broertjes of zusjes, of van 1/8 pedagogisch medewerk(st)er en 7 of meer voornamelijk concurrerende kinderen.

Op welke manier die ouders die taak delen is hun keuze, en hangt af van hoe zij er qua opleidings- of werksituatie en inkomen voor staan.

Maar het is *hun* keuze.

Niet die van de fiscus.

Niet die van politieke ideologen.

Niet van de ondernemers, zelfs niet als zij zich BV Nederland noemen.

En ook niet van de kinderopvanglobby.

II. Het ontmoederingsbeleid

Verreweg de meesten van ons zijn na onze geboorte in een gezin terecht gekomen, en hebben daar hun kindertijd doorgebracht.

De oudsten onder ons, laten we zeggen zij die voor de tweede wereldoorlog werden geboren kwamen in de overgrote meerderheid van de gevallen terecht in een gezin dat bestond uit een man en vrouw die onze biologische ouders waren, met elkaar getrouwd waren en dat ook bleven tot de dood hen scheidde.

Soms waren er in dat gezin ook al een of meer broertjes of zusjes.

In dit traditionele gezin was het meestal zo, dat de vader in loondienst werkte, en dat zijn inkomsten volstonden om het gezin te onderhouden.

Tegenwoordig noemt men zo'n gezin wel een *kostwinnersgezin*.

Als de vader een zelfstandig beroep uitoefende, kwam het vaak voor dat moeder in de zaak meehielp, zonder daar echter direct aan te verdienen. Hiermee werd een betaalde kracht bespaard, dus de economische waarde van die arbeid was wel aantoonbaar, maar werd niet verzilverd en ook niet fiscaal verrekend.

Als je nu geboren wordt, kom je vaak in een geheel ander gezin terecht.

Om te beginnen zal het meestal een kleiner gezin zijn.

Je vader en de moeder zullen vaak ouder zijn.

Je moeder zal vaker betaald werk buitenshuis verrichten.

De kans dat je deel uit maakt van een tweeling of meerling is groter geworden.¹

Er is meer kans dat je in een crèche of andere vorm van opvang terecht komt

En het zal niet zeker zijn dat je ouders bij elkaar blijven.

In 2009 waren er volgens de bevolkingsstatistiek 16.490 huwelijksontbindingen (formele echtscheidingen) bij gezinnen met minderjarige kinderen. Zo meldt het dossier echtscheiding van het Nederlands Jeugdinstituut²

En dat gaat dan alleen maar over getrouwde ouders. Rekent men de samenwonende ouders mee dan moet men het aantal kinderen dat jaarlijks te maken krijgt met ouders die uit elkaar gaan op 50 tot 60.000 schatten.

Dit *tweeverdienersgezin* is momenteel de meest voorkomende gezinsvorm.

Bestond in 2005 nog 51 procent van de paren van 15 tot 65 jaar uit tweeverdieners, in 2009 is dat gegroeid naar 57 procent. Dit komt neer op ruim 2 miljoen huishoudens.³

In verreweg de meeste gevallen werken de vrouwen in die gezinnen in deeltijd en soms werkt de man ook korter. Hij heeft dan eens per week een *papadag* (een enigszins potsierlijke benaming die doet veronderstellen dat de rest van de week uit *alleen-maar-de-verwekkersdagen* bestaat).

Dat vrouwen overwegend parttime werken komt niet omdat er slechts deeltijdbanen voor vrouwen beschikbaar zijn, maar omdat vrouwen daar de voorkeur aan geven.

Dat is ook wel logisch omdat alle emancipatie ten spijt mannen nauwelijks deelnemen aan het noodzakelijk te verrichten huishoudelijk werk. Enerzijds omdat zij overwegend fulltime werkzaam zijn, anderzijds omdat zij hierin niet opgevoed zijn.

(Wie roept er eens iets over verwende prinsjes?).

¹ <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/bevolking/publicaties/artikelen/archief/2004/2004-1513-wm.htm>

² <http://www.nji.nl/eCache/DEF/1/13/708.html>

³ <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/inkomen-bestedingen/publicaties/artikelen/archief/2011/2011-3291-wm.htm>

Niet alleen het traditionele gezin ligt onder vuur, ook het tweeverdienersgezin doet niet voldoende zijn best als beide partners niet fulltime werken.

Dat blijkt uit het beleid van de overheid, de standpunten van de meeste politieke partijen, directe belanghebbende partijen en de publieke discussie.

De overheid redeneert daarbij vanuit veronderstelde tekorten op de arbeidsmarkt die ons wegens de vergrijzing te wachten staan.

Politieke partijen wijzen daarnaast op het veronderstelde emanciperende effect van een volledige baan buitenshuis.

De belanghebbende partijen wijzen op de heilzame invloed die buitenschoolse opvang op de ontwikkeling van het kind heeft.

En in de publieke discussie wordt de boventoon gevoerd door vrouwen die hun eigen opvattingen over de rol die de vrouw dient te spelen etaleren als het ware feminisme.

Daarbij wordt vaak verwezen naar die onderzoeken die in de desbetreffende kraam te pas komen.

In de media wordt met een zekere graagte aandacht besteed aan de meest extreme uitingen op dat gebied.

Maar dat laatste is niet verwonderlijk omdat dit een algemene trend is zoals Rob Wijnberg glashelder uitlegt in de proloog van zijn boek 'Nietzsche en Kant lezen de krant'.

In hoeverre moeten we hiervan onder de indruk zijn?

Het economische argument

Tot voor kort maakte de overheid het zijn eigen werknemers die dat wilden onmogelijk om na hun 65ste te blijven werken. En het is uiteindelijk de financiële crisis en de hierdoor ontstane nood bij de pensioenfondsen, die de aanzet hebben gegeven die leeftijdsbarrière ter discussie te stellen.

De geboortegolf die nu al zestig jaar door de instituties rolt heeft diezelfde overheid blijkbaar nooit op het idee gebracht dat het gezegde 'regeren is vooruitzien' ook serieus genomen kan worden.

Maar laten we niet te hard oordelen over de overheid. 'De overheid' is eigenlijk alleen maar een abstract begrip. De opeenvolgende kabinetten maken de dienst uit. Kabinetten die weliswaar alles motiveren met 'het landsbelang' en 'de toekomst van Nederland' maar die niettemin een noodzaak voelen om na vier jaar herkozen te worden en dat wil het oplossen van lange termijn problemen wel eens in de weg staan.

Hoe hoog is die nood op de markt nu in werkelijkheid.

Op dit moment (begin 2011) is er nog een gecorrigeerde werkloosheid van boven de 5%.

Hierbij zitten dus niet die 65 plussers die een baan hadden waar je niet hard van slijt en die best nog een tijdje door hadden willen gaan. Al was het maar parttime.

Kan best dat daar niet de mensen zitten die we in de komende jaren nodig hebben, maar dan zou je als overheid er voor kunnen zorgen dat een deel daarvan over een aantal jaren wel geschikt is. Niet door nota's te schrijven over de noodzaak van 'education permanente' want dat doen we al veertig jaar, maar door concrete maatregelen te nemen. Zoals het aanbieden of subsidiëren (als dat woord nog mag) van omscholingen met baangarantie.

Een overheid die als een goed huisvader voor zijn ingezetenen zorgt laat het er immers niet bij om bepaalde categorieën mensen als kansarm te bestempelen, maar zorgt er voor dat zij die gemiste kansen alsnog krijgen.

Werkt dat niet voldoende, dan zijn er genoeg mensen buiten onze grenzen die dolgraag hier willen komen werken.

Het emancipatie argument

Het zijn vooral de politieke partijen die het emancipatie argument hanteren als zij maatregelen bepleiten die moeten leiden tot een grotere deelname van vrouwen aan de arbeidsmarkt. Vrouwen zijn financieel onafhankelijk als zij een baan hebben en bovendien hebben zij veel meer sociale contacten, dan wanneer zij maar de hele dag thuis zitten. Bovendien is het zonde als ze geen gebruik maken van hun opleiding.

Wat opvalt aan deze redenering is dat er nog al een ongedifferentieerd beeld van de vrouw aan ten grondslag lijkt te liggen.

Natuurlijk ontmoeten die duizenden vrouwen die achter de kassa's zitten en in de winkels staan ontzettend veel mensen, die ze naar hun bonuskaart kunnen vragen en een prettige dag kunnen toewensen. Maar het is volstrekt begrijpelijk dat ze dit het liefst alleen maar parttime willen doen zodat ze ook nog tijd over houden voor echte ontmoetingen.

Want het is natuurlijk een monsterlijke simplificatie om al het werk gelijk te schakelen met boeiend creatief en zelfontplooiend bezig zijn en alle niet betaalde bezigheden met dom vervakkend en inhoudloos gedoe.

Die financiële afhankelijkheid dan.

Welke vrouwen zijn financieel afhankelijk?

Vrouwen met een uitkering natuurlijk, maar dat zijn mannen met een uitkering ook, dus dit is geen (m/v) emancipatie kwestie.

De angel zit blijkbaar in het gegeven dat getrouwde vrouwen zonder eigen vermogen en zonder baan afhankelijk zijn van het inkomen van hun man.

Maar wat heet afhankelijk. Is het niet zo dat de meeste huwelijken in Nederland gesloten worden in gemeenschap van goederen? En uit zich dat meestal ook niet in het hebben van een en/of rekening?

In dat geval zijn beide echtelieden dus afhankelijk van een en hetzelfde inkomen.

Een situatie die op vrijwillige basis tot stand is gekomen, in het vertrouwen dat de aangegane relatie duurzame zal zijn en de afspraken vanzelfsprekend door beide partijen nagekomen zal worden gekomen.

Het onderliggende motief van zulke relaties wordt wel ook wel *liefde* genoemd, en wordt nog steeds door delen van de samenleving als een eerbare en zelfs gewenste drijfveer ervaren.⁴

Maar de rede gebiedt te zeggen, dat niet alle liefde duurzaam is, en in Nederland drie op de tien nu aangegane huwelijken zullen stranden. Dus was het geen slecht idee dat Man Vrouw Maatschappij in 1971 de actie "Marie word wijzer" startte.

⁴ Er is nog geen maand verstreken sinds het schrijven van deze paragraaf, of er verschijnt op teletekst de volgende tekst:

"De Tweede Kamer wil ervan af dat mensen standaard trouwen in gemeenschap van goederen. Een plan daartoe van D66 wordt gesteund door in ieder geval de VVD, de PvdA en GroenLinks. Het is nu zo dat mensen na een huwelijk samen alle goederen in eigendom krijgen tenzij ze dat op huwelijkse voorwaarden anders regelen. Een Kamermeerderheid wil dat omdraaien. Volgens D66-Kamerlid Berndszen moeten de huwelijksregels worden aangepast aan de individualisering van de maatschappij. Als huwelijkse voorwaarden de standaard worden, zijn mensen niet voor elkaars schulden verantwoordelijk, voert ze aan."

In hoofdstuk III zal ingegaan worden op de maatschappelijke klimaatcrisis die de devaluatie van het gezin in de hand werkt, maar dit voorstel is een duidelijk voorbeeld van het grote liberale misverstand over de zegeningen van de individualisering.

Blijkbaar vindt D66 het een eng idee dat huwelijkspartners voor elkaar verantwoordelijk zouden zijn, en beseft men niet dat als je de maatschappij individualiseert je tegelijk de maatschappij afbreekt.

Want het is maar helemaal de vraag óf je wilt trouwen, en of je als je dat wilt, een geschikte partner vindt, en of als je er een vindt, die partner langdurig houdbaar blijkt te zijn. En bovenal of je in dat huwelijk dan alleen maar huisvrouw of huisman wilt zijn. Dus ongeacht wat er voor jou in het vat blijkt te zitten, is het uitermate verstandig een goede school- en beroepsopleiding te voltooien.

Wat hier tot nu toe buiten beschouwing is gehouden, is het feit 80% van de vrouwen kinderen zal krijgen⁵.

De vrouwen die kinderen krijgen zullen die niet altijd in gezinsverband krijgen of blijvend in gezinsverband grootbrengen. In 2010 bestond 19% van het totaal aantal gezinnen met kinderen uit éénoudergezinnen.⁶ Het is niet helemaal te achterhalen hoe die groep eenoudergezinnen verder is samengesteld. We mogen aannemen dat het in het merendeel van de gevallen om alleenstaande moeders gaat, omdat de tienermoeders er onder vallen, omdat bij echtscheidingen de kinderen meestal aan de moeder worden toegewezen en omdat de sterfte onder mannen hoger is dan onder vrouwen.

In al die gevallen is een goede opleiding bepalend voor de kans van die dan alleenstaande moeder om werk en zorg op een dragelijke manier te kunnen combineren.

Bij een volledig gezin waarin beide partners werkzaam zijn vraagt de komst van kinderen echter om een keuze.

Een keuze die gevolgen heeft voor de beide partners⁷, het kind en de maatschappij.

En omdat het gezin niet alleen de *kleinste* sociale samenlevingsvorm is, maar ook de *meest* sociale samenlevingsvorm is, zal dat laatste dan ook weerspiegeld moeten worden in de manier waarop die keuze gemaakt wordt.

Anders gezegd, er zal zo gekozen horen te worden, dat met de zwakste partij het meest rekening wordt gehouden, en dat de sterkste partij het meest inlevert.

Dit is een criterium dat rechtstreeks voortkomt uit het wezen en de bestemming van het gezin met kinderen, en daar zullen zowel economische belangen, politieke opvattingen en als feministisch aangeduide ideologieën en media hypes aan getoetst moeten worden.

Anders gezegd hoe lang- en waar- en door wie er gewerkt wordt in een gezin met kinderen dient in eerste instantie bepaald te worden door de zorgbehoefte van het kind (of de kinderen) in het gezin.

Aan de arbeidsmarkt heeft het gezin en zeker het jonge kind geen boodschap. Wie asperges teelt kan van te voren op zijn vingers na tellen dat er ooit mensen nodig zijn om die dingen te steken, en als er niet voldoende mensen zijn die dat voor een slechte beloning willen doen, dan heb je niet te weinig mensen, maar te veel asperges.

En het is al helemaal niet zo dat de arbeidsmarkt het gezinsleven moet gaan bepalen, behalve dan dat het loonpeil bepaalt hoeveel er gewerkt moet worden om het gezin te onderhouden.

Nu lijken mij dit tot nu toe vrij praktische en logische argumenten, zonder ideologische dogma's als uitgangspunt.

⁵ Volgens een prognose van het CBS uit 2004 zullen vrouwen die rond 2000 geboren zijn gemiddeld 1,8 kinderen krijgen, maar dat 20% van die vrouwen geen kinderen zal krijgen.

Uit een onderzoek van 2003 van het zelfde instituut blijkt dat dit percentage sterk samenhangt met het opleidingsniveau. Bij laag opgeleide vrouwen blijft 13% kinderloos, bij middelbaar opgeleide vrouwen 17% en bij hoogopgeleide vrouwen 28%.

⁶ Jeugdmonitor Zeeland. Themaport - plus Eénoudergezinnen. Juli 2010.

<http://www.scoopzld.nl/file/get/iFileId/2704>

⁷ Voor het gemak van de lezers (en ook de schrijver) worden vanaf hier bij het spreken over gezinssituaties de partners aangeduid als de vader en de moeder, of man en vrouw, aangezien het in verreweg de meeste gezinnen om een dergelijke situatie gaat.

Ten zij je ter discussie wilt stellen dat kinderen langdurige zorg en liefde nodig hebben om goed functionerende mensen te worden, en dat ouders de aangewezen personen zijn om die zorg en liefde te geven.

Die discussie wordt echter wel gevoerd door een aantal luidruchtige publicisten die niet voor extreme uitspraken terugschrikken.

Zo zegt Heleen Mees (geboren Nijkerk) in Trouw:

”Ik weet heel goed dat dwangarbeid in strijd is met alle internationale verdragen, maar ik heb het soms zo gehad met de deeltijd-feministes die hun talenten verkwanselen dat ik hem morgen nog zou willen herinvoeren. Goed, zo’n opmerking is natuurlijk *off limit*. Overigens vind ik het helemaal niet erg om mensen op de kast te jagen.”⁸

Waarmee ze zelf al aangeeft dat je haar beslist niet serieus moet nemen. Wat de meeste mensen dan ook langzamerhand niet meer doen. Hooguit zullen we haar herinneren als de persoon die het woord meesmuilen een geheel nieuwe betekenis gaf.

Het bijeffect van zo’n kreet is dat wil je jezelf nog in de kijker praten, je in ongenuancedheid over de vorige kreet heen moet.

En dan krijg je zo iemand als Elma Drayer, die in het televisieprogramma ‘Schepper&Co aan tafel’ de keuzevrijheid die vrouwen nu hebben af wil schaffen.⁹

Nu kan je wel je schouders ophalen, maar wat wel steekt is dat beide dames zich aan laten leunen om als feministe of zelfs als ‘powerfeministe’ aangemerkt te worden.

Dat steekt me, omdat het feminisme zoals zich dat in de tweede golf vorm ontwikkelde, weliswaar op veel manieren vorm kreeg, maar altijd ging over het *zelfbeschikkingsrecht* van vrouwen.

Een van de politici die het duidelijkst ageerde tegen vrouwen die niet - of naar haar smaak niet lang genoeg - buitenshuis werken was Femke Halsema, die geen gelegenheid voorbij liet gaan om de algemene kortingsheffing die niet werkende vrouwen ontvangen af te schilderen als *aanrechtsubsidie*.

Deze techniek om zaken een naam te geven die niet de inhoud weergeeft, maar juist een hele andere inhoud suggereert noemt men *framing*. Het is een geliefd instrument van *spindoctors* zoals men de politieke adviseurs noemt die politici helpt om zaken een *spin* - een draai dus - te geven. Verdraaidokters zouden die lieden in het Zuid-Afrikaans kunnen heten.

De spindoctors van politieke tegenstanders die niet gelukkig zijn met een bepaalde vorm van framing hebben daar een wapen voor en dat is *reframing*.

Als ik dus de verdraaidokter van de Vader&Moederpartij (m/v) zou zijn, dan zou ik mevrouw Halsema consequent herdenken als de moeder van de opvoedbelasting.

Maar ik ben (gelukkig) geen spindoctor en er is (helaas) geen Vader&Moederpartij (m/v).

Overigens is dit niet alleen een stokpaardje van Groen Links, ook de twee andere liberale partijen, VVD en D66 en de twee populistische partijen SP en PVV willen dat vrouwen ‘*gestimuleerd worden deel te nemen aan het arbeidsproces*’ en zeggen dat dit een bijdrage aan de emancipatie van de vrouw is.

Niks zelf beslissen. Wij weten wat goed voor je is. Je huis uit!

Maar het voortouw wordt hierbij zoals gezegd genomen door GroenLinks. De term *aanrechtsubsidie* is niet alleen demagogisch, maar ook anti-feministisch, rechts en milieu vijandig.

Ik zal die vier beschuldigingen onderbouwen.

⁸ <http://www.trouw.nl/achtergrond/Dossiers/article1432053.ece>

⁹ <http://gemi.st/11646362>

Ik zal daarom beargumenteren waarom die fiscale aanval op het gezin een onfeministische demagogische politieke truc is. Waarom het ook nog eens niet groen en niet links is komt in een later hoofdstuk aan de orde.

Zeuren over aanrechtsubsidie is demagogisch

De zogenaamde aanrechtsubsidie is helemaal geen subsidie.

Officieel heet het algemene heffingskorting en het is een stukje van wat vroeger de belastingvrije voet heette. Het was het gedeelte van het inkomen waarover geen belasting betaald hoeft te worden.

Voor een gezin was dat bedrag hoger dan voor een alleenstaande. En de verrekening vond plaats via de aanslag van de kostwinner.

Later werd dit systeem gewijzigd. De belastingvrije voet van de kostwinner werd verlaagd. Deze ging dus meer belasting betalen en de niet werkende partner kreeg nu van de belastingdienst een bedrag op haar of zijn rekening teruggestort.

Prettiger konden ze het niet maken, maar wel ingewikkelder.

Maar de voorstanders van deze regeling vonden dat dit de emancipatie van de vrouw diende.

Nu er naar gestreefd wordt om deze uitkering te stoppen, wordt de belasting voor gezinnen waarvan een van de partners geen betalende baan heeft dus verhoogd. En wederom wordt dit emanciperend genoemd.

Eerst emancipeer je dus door het uitdelen van een sigaar uit de eigen gezinsdoos en vervolgens emancipeer je nog eens door die sigaar weer af te pakken.

Als we het dus per se over een aanrecht willen hebben, hebben we het hier dus over het invoeren van een aanrecht *belasting!*

Zeuren over aanrechtbelasting is antifeministisch

Zeuren over aanrechtsubsidie is niet alleen antifeministisch omdat het het recht van vrouwen en een enkele man ontkent om zelf uit te maken hoe ze het werk met hun partner verdelen. Het is ook antifeministisch omdat het woord aanrechtsubsidie een kleinerend beeld creëert van het werk wat in huis verricht wordt.

Wat daar gebeurt is namelijk zeer belangrijk werk, wat veel aandacht, inspanning en kunde vraagt om het goed te doen, zeker als daar het verzorgen en opvoeden van kinderen bij komt. Het scheppen van een veilige liefdevolle omgeving waarin kleine mensen opgroeien is niet alleen van cruciaal belang voor die kinderen zelf, maar tevens voor de maatschappij die zij later gaan bevolken.

Dat dat werk niet betaald en onvoldoende gewaardeerd wordt is al erg genoeg.

Het is ronduit schandalig om daar nog eens een sneer over 'aanrechtsubsidie' aan toe te voegen en dan ook nog eens te claimen dat je emanciperend bezig bent.

Het welzijn van het kind als argument

Omdat het tegen het instinct van de meeste ouders zal zijn om de zorg en opvoeding van een jong kind in handen te geven van mensen die geen liefdesband met het kind hebben, worden er door voorstanders van buitenzorg psychologische argumenten aangevoerd, die de ouders moeten overtuigen dat je je kind eigenlijk tekort doet als je het niet naar de crèche of buitenschoolse opvang stuurt.

Zo'n argument dat je als ouder tekortschiet doet het altijd.

Een voorbeeld uit 1972:

Een blond jongetje zweeft in slow motion van het duin af.

Op de voorgrond een even aantrekkelijke jonge vrouw. Blijkbaar de moeder van het joch.

Een idyllisch tafereeltje, tot een bezorgde vrouwenstem in voice over zegt: “Soms vraag je je wel eens af, geef ik ze wel genoeg?”

Het was deze tv-commercial voor Blue Band margarine die bij mij destijds de emmer der ergernis deed overlopen.

Die opgestapelde ergernis resulteerde in een artikel in Intermediar¹⁰ getiteld “Reclame: de slechte adem van de consumptiemaatschappij” en was het startschot van een heftige discussie rond en ook binnen de reclamewereld.

Een belangrijk thema in mijn filippica tegen de reclame was het vrouwbeeld dat daarin opgehangen werd.

Dat je reclameboodschappen niet serieus kon nemen, was nog tot daar aan toe. Wie niet helemaal naïef was, wist wel wat verkooppraatjes waard waren. Zeker als ze van Unilever kwamen die in de twintiger jaren al een traditie vestigden door hun margarine aan te prijzen als zijnde ‘vers gekarnd’, terwijl het spul meer met walvissen dan met koeien te maken had. Nee, de angel zat wat mij betreft in het feit, dat Blue Band met z’n moeder en kind spotje appelleerde aan de legitieme zorg die iedere rechtgeaarde ouder voor haar of zijn kind heeft. In deze reclame nu, werd die zorg geëxploiteerd door de kwaliteit van die zorg ter discussie te stellen. De zorg wordt dan een zorg over die zorg. En vervolgens wordt daar dan een nep-oplossing voor geboden. Want laten we wel zijn, in de zeventiger jaren was margarine beslist niet veel gezonder dan boter.

Inmiddels zijn we 38 jaar verder.

Overheid en bedrijfsleven hebben de vrouw ontdekt!

Als werkkraacht wel te verstaan. En in die laatste benadering blaast menige partij zijn partijtje mee.

Eén tak van het bedrijfsleven is bijzonder geïnteresseerd: het kinderopvangbedrijf.

Misschien vinden sommige ouders het wel ongepast om zoiets als de buitenschoolse opvang een bedrijf te noemen, maar daar denken ze bij Providence Equity Partners heel anders over. Deze internationale investeringsmaatschappij met vestigingen in Providence, New York, Los Angeles, London, Hong Kong and New Delhi betaalde in juli 2010 een bedrag tussen de 400 en 500 miljoen aan Bencis Capital Partners een Belgisch/Nederlandse investeringsmaatschappij voor de aandelen van Catalpa, exploitant van 220 Nederlandse kinderopvangcentra, waar wekelijks 18.000 kinderen één of meer dagdelen doorbrengen.¹¹ Zoals uit dit bedrag al blijkt is kinderopvang een lucratieve zaak. Zeker voor Catalpa, waarvan de centra voor een deel gevestigd zijn in panden die destijds om niet, of voor een vriendenprijsje door gemeenten beschikbaar zijn gesteld. Die panden zijn in een later stadium aan een dochter onderneming verkocht, die ze vervolgens weer aan het moederbedrijf verhuurt.

Vanuit deze kennis is het dan ook niet verwonderlijk dat er druk gelobbyd wordt om ieder kind in Nederland de opvang in te krijgen.

Eén van die lobbyisten is Stipko, de Stichting Promotie Kinderopvang. Zij voeren (met staatssteun) de campagne “Kinderopvang. Dat gun je ieder kind” waarover later meer. Maar eerst maar eens over die leuze, ‘dat gun je ieder kind’.

Hier wordt dus gesuggereerd, dat je je kind iets misgunt, als het gewoon thuis mag zijn als het niet naar school hoeft.

¹⁰ Intermediair 6^e jaargang nr 25 , 26 juni 1970 pp 55 e.v.

¹¹ NRC Handelsblad 24 september 2010 p. 13

Net als in 1972 probeert de commercie hier weer ouders een schuldgevoel aan te praten. Je zou haast beginnen te denken dat een situatie waarin een kind na schooltijd zijn of haar eigen speelkameraadjes kan uitzoeken, zo maar eigen vrije tijd kan invullen en daarbij ook nog eens verzorgd en naar behoefte begeleid, geknuffeld of getroost kan worden door een bloedeigen moeder of vader, een vorm van kindermishandeling is.

Hoe commercieel het in de kinderopvang toegaat blijkt ook uit de geciteerde publicatie van NRC Handelsblad van 30 oktober 2010 “De kinderopvang wordt duurder en slechter”. Uit dit artikel blijkt dat de genoemde BV Catalpa die via een dochter van een dochter 444 crèches exploiteert zelf weer via vier tussenconstructies volledig eigendom is van een Luxemburgse holding. Verder blijkt dat crèches zich lang niet altijd houden aan de normen die er gesteld zijn aan het aantal kinderen per leidster, of dat de beroepskrachten niet over de juiste papieren beschikken. En dat als de plaatselijke GGD hierover rapporteert een gemeente dan niet direct ingrijpt, maar “inzet op overreding”.

Daar komen vragen over en Minister Kamp, voorheen Defensie, nu Sociale Zaken moet toegeven dat er dingen mis zijn gegaan. Catalpa wijt het aan de GGD volgens het inmiddels goed Nederlandse gebruik dat de dader eigenlijk slachtoffer is. NRC Handelsblad tekent op 21 november 2010 uit de mond van bestuurder Sabine Kloos op:

„De verschillen zijn gigantisch. Daar kunnen wij geen beleid op voeren. Wij overtreden niet willens en wetens de wet, het gaat om interpretatieverschillen met de GGD.”

Dat is een opmerkelijk commentaar. Want er is maar één wet. En er zijn overtredingen geconstateerd en door de bevoegde instanties bevestigd. Dus als die niet willens en wetens zijn begaan, dan gebeurt daar per ongeluk van alles en nog wat en heeft Catalpa blijkbaar geen controle over de instellingen waar ouders hun kinderen aan moeten toevertrouwen. Bovendien krijg je uit de reactie de indruk dat er beleid wordt gevoerd op de scherpste van de controle en niet op eigen kwaliteitsnormen.

Dat de controle faalt, blijkt op dramatische wijze in december 2010.

Als het grootschalig misbruik op een aantal Amsterdamse crèches aan het licht komt, haast de voorzitter van de belangenvereniging van ouders in de kinderopvang, BOinK, zich om te waarschuwen dat er vooral geen heksenjacht moet komen in de kinderopvang. Hij spreekt over één zieke geest en dat de andere 80.000 werknemers in de kinderopvang wel het beste met de kinderen voor hebben.

Hoewel er op dat moment nog geen enkel geluid richting de kinderopvang geuit is, waarschuwt meneer Jellema maar alvast. En omdat er bij ongeuite kritiek al direct de term heksenjacht in de mond genomen wordt, kan je wel verwachten wat de reactie zal zijn bij wel geuite kritiek.

Waarom is die man zo beducht voor reputatieschade van de kinderopvang?

Omdat de Belangenvereniging van ouders in werkelijkheid een vereniging is waarvan alleen oudercommissies binnen kinderopvang, buitenschoolse opvang, crèches en gastouderbureaus lid kunnen worden.

Die commissies betalen dan een contributie die afhankelijk is van het aantal groepen of bemiddelde kinderen. Wat er dus op neerkomt dat de commerciële instellingen in de kinderopvang voor de inkomsten uit contributie van BOinK zorgen. (En dat berekenen die organisaties natuurlijk weer door in hun tarieven).

Daarnaast ontvangt BOinK voor projecten ook nog subsidie van OCW, het ministerie dat ook Stipko, de Stichting Promotie Kinderopvang subsidieert en als motto heeft “Kinderopvang, dat gun je ieder kind.”

Het is dus logisch dat men niet wil bijten in de hand die hen voedt. En beweert de heer Jellema ook via de radio, dat hem niet is gebleken dat de kinderopvang te kort is geschoten in het toezicht op medewerkers. Ondanks de klacht van die moeder in 2008 die niet serieus genomen werd.

Het is wonderlijk dat je na zo'n incident volstaat met de bewering dat alle 80.000 werknemers het beste met kinderen voorhebben.

Dat had hij een week voor het bekend worden van het misbruik natuurlijk ook gezegd, en net als nu was dat dan een uitspraak geweest die niet op wetenschap maar op een optimistisch vermoeden berustte.

We weten immers dat er veel mis is in de kinderopvang zoals hierboven al beschreven is.

Een dag later wordt in de Volkskrant al uit een genuanceerder vaatje getapt:

'Geert Wilders slaagt er al niet in zijn Kamerleden goed te screenen, laat staan dat we 80 duizend medewerkers in de kinderopvang volledig kunnen doorlichten', zegt voorzitter Gjalt Jellesma van ouderbelangenvereniging Boink.

De branche zelf blijft nog vooral defensief:

Over een verklaring omtrent het gedrag zegt Pico Kuiper, vicevoorzitter van de branchevereniging Ondernemers in de Kinderopvang: *'Misschien moeten daar in de toekomst strengere eisen aan worden gesteld, maar we moeten van de kinderopvang geen politiestaat maken.'*

Wat kan je hier tegenin brengen als ouder?

Wie nog enige illusie over medezeggenschap van ouders heeft raadplege de Brochure Communicatieplan (centrale) oudercommissie van BOinK.¹²

En het zal duidelijk worden waarom die ouders die eerder onraad in Amsterdam bespeurden geen poot aan de grond kregen.

Onderzoekt en gij zult vinden

De argumentatie van de opvanglobby, dat opvang beter is voor je kind, berust zo blijkt uit de website van Stipko¹³ op twee pijlers: Kinderen vinden het leuk en het is goed voor hun ontwikkeling en wie er anders over denkt lijdt aan vooroordelen.

Hierbij leunt de site zwaar op een artikel getiteld Gelukkig op de bso? In de nieuwjaarsuitgave 2007 van het Sociaal Cultureel Planbureau.¹⁴

Het artikel baseert zich weer op twee onderzoeken Gebruik Kinderopvang (GKO) van het zelfde SCP uit 2004 onder 2015 moeders uit Nederlandse huishoudens met tenminste één thuiswonend kind in de leeftijd van 0 tot en met 12 jaar, inclusief eenoudergezinnen en een na-onderzoek in 2005 onder 1306 van hen. De tekst waar Stipko zich dan waarschijnlijk op beroept is:

“Hoe gelukkig zijn de kinderen dan op de bso? Zowel ouders alsook kinderen zelf geven aan dat zij het naar hun zin hebben op de bso. Kinderen, zowel zij die wel als die niet naar de bso gaan, vinden niet dat bso-kinderen zelig gevonden hoeven te worden omdat ze naar de bso ‘moeten’. Wel zeggen oudere kinderen die naar de bso gaan dat de verveling wel eens toeslaat. Maar, zo zeggen de ouders én kinderen ter relativering, thuis vervelen ze zich ook, soms zelfs meer.”

En dan volgt er nog een quote:

¹² <http://www.boink.info/communicatieplan>

¹³ <http://www.datgunjeiederkind.nl/>

¹⁴ <http://www.scp.nl/dsresource?objectid=19487&type=org> p.43 en volgende

“Je verveelt je wel soms. Maar op de bso verveel je je minder dan thuis. Hier kan je allemaal dingen doen, maar thuis zit je de hele dag achter de computer en dan is er ook niemand om mee te spelen. Anders zit je alleen thuis en weet je ook niet wat je moet doen. Ja, je kunt wel tegen jezelf praten maar dat is ook niet zo leuk.”

Uit de tekst blijkt niet hoeveel kinderen er geïnterviewd werden. Het GKO noemt wel nadrukkelijk de moeders als respondent. Stipko stipuleert dus op basis van een onbekend aantal uitspraken van kinderen in 2004 dat kinderen gelukkig zijn op de bso.

Een verslag van de NJR ¹⁵ uit mei 2010 geeft een ander beeld.

Aan dit onderzoek hebben 1904 jongeren meegedaan. De gemiddelde leeftijd van de leerlingen is 18 jaar. De onderzochte groep bestaat uit 963 meisjes (51%) en 931 jongens (49%). Van de onderzochte jongeren volgt 21% het vmbo, 22% het mbo, 14% de havo, 15% het vwo, 17% het hbo, 9% het wo en 2% doet iets anders.

Over kinderopvang oordelen zij als volgt:

“Onder vmbo-ers en mbo-ers is kinderopvang geen optie, omdat het te duur is, en omdat ze zelf negatieve ervaring hebben met kinderopvang. Daar wordt familie als oplossing aangedragen, of het hebben van een eigen zaak. De jongeren verwachten dan dat ze om drie uur thuis kunnen zijn.

Voor hoger opgeleiden is kinderopvang evenmin populair, waarbij de eigen negatieve ervaring zwaarder weegt dan de financiële kwestie. Beide zijn echter redenen om de voorkeur te geven aan andere oplossingen. Mocht het echter niet anders zijn, dan willen ze kinderopvang wel overwegen, maar dan nooit meer dan twee tot drie dagen in de week.”

Dat de ouders van bso kinderen overwegend tevreden zijn is nog al logisch. Ze kunnen moeilijk beweren dat ze hun kinderen brengen naar een instituut waar ze niet tevreden over zijn.

Wat overigens ook opvalt in de polemiek over kinderopvang is dat er een tegenstelling wordt geschapen tussen kinderen met een druk sociaal leven op de bso en eenzaam thuiszittende kinderen.

Dat is natuurlijk een bewuste vertekening van de werkelijkheid. Kinderen die na school vrij zijn kunnen zelf hun speelkameraadjes uitkiezen en in zekere mate bepalen welke leuke en spannende dingen ze kunnen doen. Zeker als ze de grenzen die hun ouders daarin stellen zo veel mogelijk oprekken.

Natuurlijk vergt dit inzet, creativiteit en wijsheid van de ouders, maar we hebben het ook niet over een bijbaantje. Als je voor kinderen kiest is dit een levenswerk, waarbij *leven* niet alleen slaat op jouw leven als ouder, maar ook op het leven van de kinderen waar jij de aanzet van geeft.

Een tweede bron waar Stipko graag naar verwijst is ontwikkelingspsycholoog en pedagoog dr. Elly Singer. Zo citeert men:¹⁶

"Van buiten spelen leren kinderen ook rekenen en wiskunde", zegt pedagoge Elly Singer.

"Dat klinkt groots, maar ze leren goede torens in de zandbak bouwen, hoe ze het snelst van de glijbaan kunnen en verstopperdje spelen. Ook krijgen ze te maken met begrippen als 'groter' en 'kleiner'."

Dat zal best. En daarom zie je ouders dan ook vaak in de buurt van zandbak en speeltuin.

¹⁵ NJR is de landelijke (koepel) jongerenorganisatie die opkomt voor de belangen van jongeren.

Het rapport is te vinden op <http://www.njr.nl/bestanden/file/4917%20NJR%20Panelverslag%20LR.pdf>

¹⁶ <http://datgunjeiederkind.nl/blues/view/33>

En even verderop:

"In Scandinavië, waar moeders vaak fulltime werken en leidsters hoog zijn opgeleid, halen kinderen die naar de opvang zijn gegaan, betere cijfers en hebben ze minder emotionele problemen."

Ik weet niet op welke bronnen dit gebaseerd is, maar in december 2010 wordt het PISA onderzoek 2009 gepubliceerd en dat wijst in een heel andere richting.

PISA staat voor Programme for International Student Assessment een wereldwijd onderzoek naar resultaten van 15-jarige scholieren opgezet door de OESO, dat sinds 2000 om de drie jaar wordt uitgevoerd.

Hieruit blijkt dat Zweden - overal toch gezien als het Mekka van de kinderopvang – bij elk volgend onderzoek lager scoort in vakken als wiskunde en leesvaardigheid.^{17 18}

Dat *'uit onderzoek is immers gebleken'* wordt wel vaker gehanteerd in discussies over maatschappelijke of politieke kwesties.

Het is in zo'n geval altijd nuttig om te vragen "Welk onderzoek bedoel je?"

Vaak blijkt dan het antwoord niet veel preciezer te zijn, dan 'dat heb ik ergens gelezen'.

Wanneer je wel een bron krijgt, is het nuttig die op te zoeken. Vaak kom je niet verder dan een citaat in een of andere krant.

Soms blijkt het onderzoek helemaal geen oorspronkelijk onderzoek maar een studie van eerdere studies.

Ook is het nuttig om na te gaan wanneer en onder hoeveel personen dat onderzoek verricht werd. Wie de respondenten waren en of de gegevens bestonden uit verifieerbare metingen of uit inschattingen en meningen.

Wat ook de moeite van het bekijken waard is, is de vraag of het *onderwerp* van het onderzoek überhaupt relevant is.

Een goed voorbeeld hier voor is het regelmatig in de krant terugkerend thema 'dat uit onderzoek blijkt' dat mensen niet gelukkiger worden van het hebben van kinderen.

Nu is dat Voor Nederland al bij voorbaat geen onderzoekswaardig item, want Nederlanders zijn sowieso hartstikke gelukkig vertelt het SCP ons regelmatig. Weer of geen weer, crisis of hoogconjunctuur, oorlog of vrede, links of rechts, koffie met of koffie zonder, het maakt niet uit. Dus waarom zou wel een kind of niet een kind dan wel verschil maken?

Niettemin constateert een onderzoekster van de Erasmus Universiteit dat werkende vrouwen gelukkiger zijn en dat "wanneer ouders van oudere kinderen worden vergeleken met kinderloze mannen en vrouwen van dezelfde leeftijd, blijkt dat de eerste groep wel degelijk gelukkiger is." Maar in een interview met het huisorgaan van de universiteit zelve¹⁹ staan ook weer zoveel niet onderbouwde generalisaties, dat je begint te vermoeden dat het instituut niet voor niets naar de auteur van Lof der Zotheid is vernoemd.

Zoals:

Als oorzaak noemt Keizer de toename van dagelijkse regelingen. Het gaat daarbij met name om de eerste paar jaar. Mannen vinden het soms moeilijk dat er ook aandacht naar het kind gaat, zegt ze. 'Je vraagt niet meer alleen: hoe was je dag? Maar ook: wie doet de luiers?'

of:

Dat vrouwen die meer zijn gaan werken gelukkiger blijken te zijn, wijt (sic) Keizer aan het combineren van meerdere rollen. Het is ook geen verrassende uitkomst, maar misschien wel een ongewenste. Nederland is een deeltijdland, benadrukt ze, waarin mensen nog altijd

¹⁷ http://www.hemmaforaldrar.se/svenska_barn_allt_samre_i_matematik.htm

¹⁸ 15-åringars läsförståelse och skolans likvärdighet har försämrats <http://www.skolverket.se/sb/d/3341/a/23170>

¹⁹ <http://www.erasmusmagazine.nl/nieuws/detail/article/3138/>

moeilijk kunnen wennen aan het idee dat werken gezond is voor moeder en kind. “Het credo van de moedermaffia is: een goede moeder zit thuis voor haar kinderen.”

Afgezien nog van de vragen die je je kan stellen over de meetbaarheid van geluk - want meten van geluk is niet hetzelfde als het verzamelen van uitspraken van mensen over (hun) geluk – blijft toch de voornaamste vraag: “Waar hebben we het eigenlijk over?”

Kinderen zijn niet bedoeld om hun ouders gelukkig te maken.
Maar ouders zijn bedoeld om hun kinderen een goed gevuld rugzakje voor een zinvol en hopelijk gelukkig leven mee te geven.

III. Het maatschappelijke decor

Na de tweede wereldoorlog vond er in ons land een ontwikkeling plaats die je zou kunnen omschrijven als *de ont-binding*.

Het streepje in dit woord staat er om duidelijk te maken wat hier met het woord ontbinding bedoeld wordt. De verzwakking van het bindende element in de samenleving.

Dat is in meerdere opzichten een belangrijk en voor dit betoog relevant fenomeen.

In de eerste plaats al omdat een samenleving alleen maar kan bestaan als de deelnemers aan die samenleving het onderdeel *samen* van dat woord begrijpen en als uitgangspunt voor een groot deel van hun activiteiten wensen te nemen.

Het is relevant voor dit betoog over het gezin omdat binding een aan hechting verwant begrip is en de individuele zorg, zekerheid en liefde die in een gezin geboden wordt tijdens de eerste levensfase niet alleen een voorwaarde is voor het persoonlijk geluk van het kind, maar ook bepalend is of dat kind later als volwassene in staat zal zijn tot saamhorigheid en solidariteit.

Het bindende element in een samenleving is terug te vinden in daartoe uitnodigende structuren en in de bereidheid van personen om die structuren te gebruiken of ze zelf op microniveau te creëren.

Eenvoudiger gezegd, als we ons de samenleving voorstellen als een tapijt, dan kunnen we daarin de overheden en maatschappelijke organisaties, religieuze instellingen en het verenigingsleven zien als de schering. En de inbreng van de individuele burgers als de inslagdraden.

De verscheidenheid van die inslagdraden met elk hun eigen kleur die zich in generaties voort kan zetten en de verschillen in bindpatronen zorgen daarbij voor de schakeringen in het tapijt.

Mensen die zich met die verandering in de Nederlandse samenleving bezighouden nemen de ontzuiling vaak als het beginpunt van een ontwikkeling die leidde naar een samenleving waarin het woorddeel *samen* met een steeds kleinere letter wordt geschreven.

Maar het is nog maar de vraag of de ontzuiling nu wel de eerste oorzaak van die ontwikkeling was of het eerst zichtbare gevolg van een ander fenomeen.

Het duurt wel vaker behoorlijk lang voordat men een maatschappelijk verschijnsel opmerkt en duidt.

Het ging bijvoorbeeld al een tijd slecht met het natuurlijke milieu voordat mensen dat opmerkten en enkele van hen dit een probleem begonnen te vinden.

Zou het trouwens niet vreemd geweest zijn, als na de Tweede Wereldoorlog iedereen die er nog was in Nederland gewoon de draad weer had opgepakt waar men in 1940 gebleven was? Voor de oorlog was de gemiddelde burger gezagsgetrouw, maar na de oorlog moest men zich realiseren dat in elk geval in Duitsland het algemeen stemrecht een monster kon baren.

Dat de Nederlandse regering absoluut niet voorbereid was geweest op een oorlog op Nederlands grondgebied, hoewel grote geesten als Menno ter Braak en andere leden van het Comité van Waakzaamheid voldoende hadden gewaarschuwd.

Dat de Nederlandse regering de benen nam.

Dat na de oorlog de zuivering de grote collaborateurs spaarde en een bunkerbouwer als Verolme later zelfs als een soort held werd afgeschilderd.

Dat alles moet een invloed hebben gehad op het traditionele gezag dat een nette burger tot dan toe had voor 'de boven hem gestelden'.

Je zou hierin een begin kunnen vermoeden van een neiging om wat genuanceerder- en hier en daar zelfs wat kritischer te gaan denken over het automatische gezag van instituties. Zeker omdat anders dan na eerdere oorlogen er een steeds beter opgeleide en geïnformeerde bevolking was die je niet met simpel nationalisme bereid kon krijgen alles te accepteren. Wat ook een rol gespeeld kan hebben bij de ontbinding is dat er na de oorlog een enorm woningtekort was, waardoor jonggetrouwen vaak lang bij ouders of schoonouders moesten inwonen en na zo'n periode elk vrijkomend huis accepteerden en hierdoor families zich veel meer dan voorheen spreidden dan met name in volksbuurten de gewoonte was. De buurt als cultureel bindende factor verdween daarmee grotendeels.

Naarmate de wederopbouw vorderde en mede door het aardgas de welvaart groeide en de burgers na de z.g. loonexplosie in het begin van de zestiger jaren hierin begonnen te delen groeide het gevoel van eigenwaarde.

Provo kwam, er kwamen teach-ins en sit-ins.

Dolle Mina volgde Man-Vrouw-Maatschappij op en HP (voorheen de Haagse Post een tamelijk stoffig liberaal blad en onder de nieuwe naam een blad met grote belangstelling voor trends) bedacht hier in 1979 de naam het Ik-tijdperk voor. Een tijdperk dat nu alweer enkele decennia meegaat en waarin we ons uitrusten met een IK-pod, IK-phone en een IK-pad. Maar waarin we onze gegroeide eigenwaarde vooral gebruiken om zelf wel onze eigen waarden te bepalen en de normen voor de ander op te stellen.

Het leek allemaal een uitbreiding van onze vrijheid. Een vrijheid die zich manifesteerde in een explosieve uitbreiding van onze keuze mogelijkheden. Niet alleen consumptief, maar ook in onze gedragingen.

Vrij en ongebonden, dat was toch prachtig?

In het begin leek het wel zo.

In Amsterdam, het magisch centrum, was de verbeelding aan de macht, maar intussen ontwikkelde er zich een andere stroom. Een tweede generatie activisten diende zich aan. Soms ultralinks geïnspireerd, soms anarchistisch getint, soms volledig ideologieloos, maar altijd radikaler.

Het moet omstreeks die tijd geweest zijn dat de uitdrukking "Moet kunnen" ontstond.

Wie enig gevoel voor taal en logica heeft (die twee kunnen niet zonder elkaar) zal begrijpen dat moeten en kunnen een moeizaam huwelijk tegemoet gaan.

Kunnen betekent dat iets mogelijk is, mits er aan de benodigde voorwaarden die het mogelijk maken voldaan is. Het kán.

Moeten betekent dat het hoe dan ook zal gebeuren!

"Moet kunnen" maakt het mogelijk zijn ondergeschikt aan de drift.

Het is de logica van de driftig stampvoetende kleuter.

Het "moet kunnen denken" is misschien ook wel de basis 'filosofie' voor het zo populaire gedogen. Redelijk gesproken kan het niet, maar als we dat volhouden krijgen we rottigheid, dus gedogen we het maar. Moet kunnen.

Deze ontwikkeling weerspiegelde zich ook in het taalgebruik en de omgangsvormen. Anders dan menigeen lijkt te denken, is de verruwing op die gebieden niet iets van de laatste tien jaar.

Naar mate er vaker 'moet kunnen' werd geroepen ontstond bij een aantal mensen het beeld dat *alles moest kunnen*.

De mensen die zich dat het eerst konden veroorloven waren de kunstenaars of de genen die zich daar voor uitgaven, die stonden traditioneel al een beetje boven de wet.

Toen W. F. Hermans een van zijn romanfiguren de katholieken voor rotte vis liet uitmaken veroorzaakte dat in het dan nog vrij beleefde Nederland veel opschudding, maar uiteindelijk had het geen gevolgen, want het was een romanfiguur die dat zei en dat hoefde niet de persoonlijke mening van de heer Hermans zelf weer te geven.

Toen jaren later Van het Reve het katholieke en protestante volksdeel kwetste leidde dat nog even tot een rechtszaak tegen hem omdat hij zich niet achter een romanfiguur verschool, maar persoonlijke geloofsopvattingen mochten toen nog en Van het Reve ging vrijuit. Over de ronduit racistische passages in ander werk van deze schrijver repte al niemand.

Moest kunnen, was kunst.

Daarna dienden de columnisten zich aan. Dat zijn eigenlijk geen kunstenaars, maar toch wel een beetje schrijvers. Dus mogen zij eigenlijk óók wel beledigen en bovendien: de een kampt met een psychiatrisch verleden, de ander met zijn seksuele identiteit, de derde met het lot van zijn familie, de vierde met zijn geboorteland en de vijfde en de zesde zijn ongeveer de twee lelijkste mannen van Nederland en dus zijn ze op een of andere manier slachtoffer en kunnen ze dus nooit ergens schuldig aan zijn.

En zo ontstaat er langzamerhand een giftige atmosfeer waarin iedereen alles maar kan roepen over iedereen en het slechts toewensen van blijvende invaliditeit al van een zekere zachtmoedigheid getuigt.

De wet van de dalende cultuurgoederen zet zich nog verder voort; cabaretiers nemen enthousiast deel aan de verwensingsindustrie. Als er geen prettige doelgroep voorhanden is wordt hij wel uitgevonden. De drinkers van alcoholvrij bier bijvoorbeeld.

In zo'n klimaat kunnen politici, die toch aan hun populariteit moeten denken, niet achter blijven. Een VVD minister lost het startschot door zich zo op te blazen dat de krijtstrepen van z'n colbert springen als hij een (voorlopig nog verbale) rotschop uitdeelt.

De partij van de neuzensnijders en de knieschoten is dan nog niet eens opgericht, maar zal uit de boezem van die zelfde partij wel ontstaan.

Voorlopig is het geweld nog verbaal.

Venlo is geen Tucson

De last van de identiteit

De ontplooiingsgedachte uit zich ook op een andere manier.

“Al onze klanten zijn uniek,” hoor ik een uitvaartverzorger in een reclamespotje zeggen. En hij wil wel een keer bij ons langs komen met zijn checklist, zodat wij de uitvaart krijgen die bij ons past. (Ja, uitgerekend op het moment dat wij, ondanks onze uniciteit, te maken krijgen met onze grootst denkbare gelijkheid; met onze eindigheid, denk ik dan).

Zover is het dus al gekomen. Met een herkenbare lifestyle ben je er nog niet. Zonder een passende afterlifestyle blijf je nergens.

Blijkbaar is er een tot cultuur uitgegroeid misverstand ontstaan, dat waar iedereen uniek is, dat dan ook vooral zichtbaar of hoorbaar moet zijn.

Privacy wordt tegelijkertijd een van de grootste paradoxen van deze tijd. We protesteren tegen elke inbreuk op onze privacy, maar tegelijkertijd doen we van alles om maar met onze kop (dat wil zeggen in het gunstigste geval alleen die kop) op de buis te komen. Wordt de buurt vol geplakt om te melden dat we 40 zijn geworden. Wordt de video van de bevalling op verjaardagsfeestjes vertoont, komen er manshoge ooievaars in de tuin en wordt er aan de pui vermeld of het hoera, een jongen, dan wel een meisje is.

Maar een flitspaal, of een camera in de openbare ruimte is een ergerlijke inbreuk op onze privacy, want daar mee kan je ter verantwoording worden geroepen.

En omdat al deze toegevoegde identiteitsprothesen niet echt werken worden ze steeds uitbundiger. De gekte breidt zich niet alleen in de diepte maar ook in de breedte uit. In de breedte omdat nu ook mijn deftige avondblad de laatste jaren op zaterdag een lifestyle katern heeft met beuzelpraat over sterren en hun jurken. En RTL achtige topics op zijn website aanprijst.

In de diepte door de inflatie van de aanprijzingen. Super is zo'n beetje middeleeuwen, mega iets van de zestiger jaren, giga kan eigenlijk ook al niet meer, hoewel mijn spellingchecker daar nog wel een kringellijntje onder zet.

Extreem is de ultieme aanbeveling geworden, maar wat een rare mensen zijn die extremisten toch.

Geleidelijk begint het volksgevoel zo'n beetje van paradoxen aan elkaar te hangen.

We willen duurzaamheid (behalve in onze relaties dan), maar wensen daar niets aan comfort voor in te leveren.

We mogen alles zeggen, maar eisen wel respect voor onze waarden van de ander, want wie hierin bekritiseerd wordt, roept meteen gedemoniseerd te worden.

Net als bij de privacy is de norm of iets wel of niet kan, samengevallen met de beoordeling: *Heb ik er lol van of heb ik er last van?*

We willen alleen maar de belegde kant van de boterham.

Kortom we gedragen ons in meerderheid bijzonder onvolwassen.

De grootste van al die paradoxen is dat terwijl de burgers zich steeds meer autonome individuen wanen te zijn, zij in de praktijk steeds meer als een industrieel product worden behandeld.

Jaap Peters heeft hier de schitterende benaming intensieve menshouderij aan gegeven en ik durf het gelijknamige boek niet te lezen, bang als ik ben dat het me weer alle frustratie doet herleven die ik juist zo knap verdrongen heb na jaren gewerkt te hebben in een omgeving waar managers rechthoekjes op flap-overs tekenden en geloofden dat ze hierdoor organisaties en gedrag van mensen konden veranderen of op z'n minst dachten dat wij de uitvoerders dat zouden geloven.

Voor het gezin heeft dat technocratisch denken tot gevolg dat ouders en kinderen worden gestandaardiseerd en het schoolregime hier op wordt aangepast. De vrije woensdagmiddag wordt opgeofferd aan de staatsfilosofie dat beide ouders horen te werken. En de leerplichtige leeftijd wordt stelselmatig verlaagd zonder dat zich dat lijkt te weerspiegelen in betere onderwijsresultaten.

De vrijheid van ouders om op hun eigen manier en volgens hun eigen opvattingen met hun kinderen om te gaan wordt beperkt. Het leren omgaan met vrije tijd en het zelfstandig ontdekken van wat je daarin kunt doen met zelf uitgezochte vriendjes is een vaardigheid die steeds minder kans krijgt zich te ontwikkelen naarmate kinderen steeds meer planningsobjecten worden.

In het boek "De ideale werknemer is een moeder"²⁰ wordt behalve de stelling van de titel ook de omgekeerde stelling, de ideale moeder is een werknemer, verdedigd.

²⁰ Marjon Bolwijn, De ideale werknemer is een moeder. Vaders, managers en de economie profiteren van hun talenten. Amsterdam, 2009, Uitgeverij BertBakker.

Moeders worden hierin afgeschilderd als een soort geboren managers, of zullen in ieder geval door het moederschap als managers herboren worden.

Wordt hier niet wat al te enthousiast van een economische nood een culturele deugd gemaakt? Wat missen kinderen nu precies die niet alleen maar door werknemers worden opgevoed? Of gaat het niet over kinderen, als je het over moeders hebt?

Ooit gold een bewust ongehuwde moeder als het toppunt van emancipatie. BOM moeder werd de (enigszins redundante) afkorting. De afkorting OVK is nooit ontstaan, want het ongevraagd vaderloze kind werd over het hoofd gezien.

Maar we kunnen er nu in elk geval boeiende reality programma's over maken. Met veel DNA en zo, en een tranenrijke omhelzing aan het slot.

IV. Hoe dan wel?

Een bijzondere rol voor grootouders

Wat kan je doen in je eentje, als de heersende cultuur je niet bevalt?

Niet zo veel, als je toevallig niet iemand bent van de statuur van Mandela, Madeleine Fullbright, Mahatma Gandhi, of Moeder Teresa om het alleen maar even bij de letter M te houden.

Maar dat is nog geen reden om depressief te worden.

Want, hoewel we op grote schaal bijzonder weinig kunnen, kunnen we op kleine schaal bijzonder veel.

Als ouders ben je in de regel zo druk in de weer met actuele zaken te regelen, dat je er niet toe komt het grote perspectief te zien.

Maar als je eenmaal grootouder bent geworden en bekomen bent van alle echo's die dat nieuwe kindje bij je wakker maakt, en je over de verbazing heen bent dat je nog zoveel dingen onmiddellijk weer weet te doen, dan ontdek je ineens iets wat je veel essentiëler lijkt:

Je ziet in jouw kind jouw ouderschap weerspiegeld.

Dan dringt tot je door, dat je niet alleen bezig bent geweest één bepaald kind op te voeden, maar dat je één bepaalde draad hebt ingevlochten in het weefsel van de beschaving.

Zeker als je op een wat oudere leeftijd grootouder wordt en je wat beschouwelijker naar het leven kijkt kan je je realiseren dat je niet alleen maar ergens onderaan een stapel generaties – of zoals je wilt – de evolutie bungelt, maar dat je tevens de oermoeder of stamvader van een nieuwe reeks generaties bent.

Uiteindelijk leidend misschien tot een generatie die er in zal slagen mensen voort te brengen die zorgzamer met elkaar en met de wereld om gaan. En dat het misschien een goed idee is om jouw dochter, zoon of kleinkind als de nieuwe Eva of de nieuwe Adam te zien.

Misschien moeten wij oma's en opa's onze dochters en zonen dat wel vertellen.

Niet om ze op te zadelen met een nog zwaardere last van verantwoordelijkheid, want we kennen dat gevoel van 'geef ik ze wel genoeg' maar al te goed.

Maar om ze te doen beseffen dat alles wat ze doen, vermenigvuldigd zal worden.

Natuurlijk zullen ouders zich in de hectiek van de dag niet altijd bewust zijn van de transcendentie van hun bezigheden, en waarschijnlijk kunnen er daardoor van die artikelen in de kranten opduiken waarin 'onderzoek heeft aangetoond' dat kinderen niet gelukkig maken.

Een bijzondere rol voor vaders

In alle discussies over het combineren van werk en zorg blijven de vaders op een verontrustende manier buiten discussie.

Verontrustend, omdat blijkbaar zorg overwegend als een functie van de moeder wordt gezien. Natuurlijk is er wel enige verandering te bespeuren. Vaders van nu, gaan anders met hun kinderen om, dan de grootvaders van die vaders met hun kinderen omgingen.

In 1950 zag je geen vaders achter een kinderwagen of een wandelwagentje lopen. Maar die ontwikkeling gaat traag in vergelijking met de andere ontwikkelingen in diezelfde periode. Bovendien kiezen mannen als ze deelnemen aan zorg en opvoeding toch nog wel vaak voor een pretpakket uit het hele aanbod.

Wat er tegenwerkt in deze ontwikkeling is deels cultureel en deels economisch bepaald.

Cultureel zitten we natuurlijk opgescheept met rolgedrag dat niet direct verdwenen is, zodra het als zodanig herkend is.

Het lijkt paradoxaal, maar het meest effectieve middel tegen rolgedrag is het kiezen van een rolmodel.

Dat het geen echte paradox is, zit in het woord *kiezen*. Rolgedrag is namelijk vertonen van gedrag dat je onbewust hebt aangenomen, omdat 'nou eenmaal iedereen het zo doet'.

Ouders lijken hier zo'n beetje tussenin te zitten. Ze worden meestal geen rolmodel genoemd, maar zijn dat vaak wel. Ook al kunnen ouders van pubers zich dat nauwelijks voorstellen. En die pubers al helemaal niet.

Als de kinderen in de situatie van hun ouders zijn gekomen, omdat ze ouder en wijzer zijn geworden, een relatie hebben waar ze zich verantwoordelijk voor voelen, met geld hebben (moeten) leren omgaan en bovenal als ze zelf een kind hebben dat ze moeten opvoeden, dan begint het begrip voor hun ouders toe te slaan, en zullen ze vaak op dezelfde manier op die opvoedingstaak reageren.

Dit geldt zowel ten kwade als ten goede.

Zonen van vaders die knuffelen, in de keuken staan en voorlezen zullen dat waarschijnlijk ook doen als zij zelf vader zijn geworden.

Vaders die in het zorgen niet voor moeders onder doen, zullen op termijn dan ook alleen maar ontstaan als de vaders van nu een stapje verder gaan dan ze zelf als kind hebben meegemaakt. Ze moeten zich daarbij niet laten ontmoedigen door de mythologie die er gegeven is rond vrouwelijke en mannelijke eigenschappen.

Natuurlijk zijn er verschillen, en die maken heterosexuele relaties zo boeiend, maar het zijn graduele verschillen.

Wat mannen moeten leren is hun zorginstinct bevrijden.

Ze hoeven het niet uit te vinden, of het te ontwikkelen, want het is er al. Het hoeft alleen maar een kans te krijgen. De respons die ze krijgen zal het in gang houden.

Hoe geef je dat verborgen zorgtalent een kans?

Door gedrag wat het in de weg staat te identificeren en wat af te remmen.

Welk gedrag dat is zal per individu verschillen, maar grote kanshebbers lijken ambitie, regelzucht, competitie, dominantie en overdreven rationaliteit.

Leven van één inkomen

Het is een bizar verschijnsel dat het vroeger blijkbaar doenlijk was om met een gezin rond te komen van het inkomen van één ouder, traditioneel de vader, en men nu algemeen de mening is toegedaan dat je hier minstens anderhalf of misschien wel twee inkomens voor nodig hebt.

Op het eerste gezicht lijkt dit maar drie mogelijke oorzaken te kunnen hebben:

De huidige werkgevers buiten ons meer uit dan hun voorgangers.

Onze economie en technologie zijn een stuk achterlijker geworden waardoor arbeid minder opbrengt.

Wij stellen veel hogere eisen aan ons bestaan.

Het ligt natuurlijker genuanceerder:

Wat het eerste punt betreft, die verdenking mogen we de vakbonden niet aandoen.

Wat natuurlijk wel een rol bij 1. en 2. speelt is dat de schaalvergroting en globalisering geleid heeft tot hogere kosten door de ongebreidelde groei van de kaste van managers, accountants, consultants en andere niet direct productieve mee-eters. Om nog maar te zwijgen van het mondiale heen en weer gesleep van grondstoffen en producten.

Dus komen we aan het ietwat pijnlijke punt drie.

Leven we *gemiddeld genomen* niet op te grote voet?

De woorden *gemiddeld genomen*, zijn hier benadrukt, omdat we het niet over de mensen met een minimum inkomen of een uitkering hebben, maar over grote groep met modaal of meer die de markt bepalen.

Zij die in deze groep zitten zouden zich misschien verbazen als ze een van de volgende experimenten zouden uitvoeren.

Loop met je partner door de keuken of de kamer waar je bent, en ga van elk ding wat je daar aantreft na wanneer je het voor het laatst gebruikt hebt.

Pas deze procedure ook toe op dingen als een kledingkast, een schoenenrek en je koelkast en vriezer.

Ga bij al die dingen die je tegen komt ook eens na of je nou echt veel ongelukkiger of ongemakkelijker geleefd zou hebben als je dat artikel niet had gehad.

Wanneer de uitkomst van dit onderzoek is dat je eigenlijk toch wel veel spullen hebt waar je best buiten had gekund, dan zou je de vraag in overweging kunnen nemen of je niet over zou kunnen stappen naar een leefpatroon waarin je minder dingen om je heen hoeft te hebben.

Je zou kunnen beginnen met een gedachte-experiment. Samen maak je een lijstje op van misbare en onmisbare luxe.

Vervolgens ga je verder met het lijstje “misbaar”.

Als taal, zeg maar, helemaal jouw ding is, realiseer je dan ook ineens waar het woord *misbaar* vandaan komt, maar dat terzijde.

Het zal blijken dat wanneer je die misbare zaken zou verwijderen, je iets anders terug krijgt.

In ieder geval ruimte.

Soms alleen maar ruimte in je huis, in andere gevallen ruimte in de vorm van tijd, ruimte in de vorm van stilte, ruimte in de vorm van rust en soms zelfs financiële ruimte.

Maar er zit nog een andere, niet-materiële kant aan. Die opmerking over *misbaar* en *misbaar* is niet alleen maar een woordgrap. Die zaken om je heen die je kan missen, hebben blijkbaar geen doel, of geen doel meer. Het is een zinloze aanwezigheid in je bestaan. Door ze te verwijderen verwijder je dus een stukje on-zin uit je leven.

Op die manier kan er een bepaalde helderheid ontstaan, die aan het befaamde motto “Less is more” een nieuwe dimensie geeft.

Wat je praktisch vorm kan geven door in plaats van te filosoferen over de zin van het leven (lees jouw leven), je bezig te houden met het opruimen van de on-zin in het (lees jouw) leven.

Nuchtere lieden, zullen hier misschien denken: “Kale boel” en ze zouden gelijk hebben als ruimte per se leegte zou betekenen. Maar ruimte betekent ook de mogelijkheid voor iets nieuws.

Onthechting biedt ruimte voor een ander soort hechting.

Wat hier staat zal lastiger zijn als je al voorbij het midden van je leven bent en je vast zit aan een hypotheek en je bedolven bent onder een dikke laag dingen en gewoonten.

Maar als je aan het begin staat van een nieuw gezin, dan is het nog mogelijk om in zekere mate te kiezen.

Kies je dan voor minder franje, dan zou je rond kunnen komen van één fulltime inkomen en kan je beslissen hoe je het verdienen daarvan gaat verdelen. In twee keer een half of een andere verdeling, of in de tijdsvolgorde als er ook nog opleidingen afgemaakt moet worden.

Nu wordt er in de werk en zorg discussie nog al vaak gesproken over de gefnuikte carrière mogelijkheden van vrouwen. Maar je moet werk en carrière niet met elkaar verwarren. De overgrote meerderheid van de werkende mensen in Nederland hebben een uitvoerende baan en zijn helemaal niet bezig met een carrière.

Dat geldt zowel voor mannen als vrouwen.

Er zijn ook een aantal mannen en vrouwen die een sterke wens hebben om carrière te maken en dat is leuk voor ze en soms ook nog wel leuk voor de maatschappij, maar je mag je in gemoede afvragen of deze mensen dan maar niet beter met hun werk kunnen trouwen, in plaats van een gezin een groot deel van hun tijd en hun vermogen tot aandacht en betrokkenheid te onthouden.

Ingeënt tegen vervreemding

Onthechting van zinloze of zin-arme materiële zaken biedt ruimte voor hechting aan zinrijkere zaken.

Dat dreigt al gauw abstract of zweverig te klinken, maar schrik niet het gaat juist om hele basale dingen zoals koken.

Weliswaar vind ik persoonlijk dat koken liefde is, maar dat zal ik nooit opschrijven om bepaalde lezers niet af te schrikken, en dus staat hier alleen maar dat koken een uiting van zorg en van aandacht is. Het zijn ingrediënten die niet op het boodschappenlijstje staan, maar die wel aan het gerecht bijdragen.

Daarbij gaat het niet alleen om de kwaliteit van de maaltijd, die natuurlijk beter aan de smaak van degenen voor wie je kookt aangepast kan worden en om de gezondheid van het gerecht, maar vooral ook om de handeling van het koken zelf. De sfeer die dat in huis brengt.

Zeker voor je kinderen gebeurt hier iets ongelofelijk belangrijks, ook al zullen zij het als doodgewoon ervaren, omdat doodgewoon nu eenmaal dat is wat er thuis gebeurt.

Voeden en opvoeden valt hier samen.

Kinderen zien namelijk dat een maaltijd bestaat uit verschillende dingen waarvan je sommige ook los kunt eten, maar dat andere eerst gekookt of gebakken of opgelost moet worden. En dat je van twee verschillende soorten poeder en boter bijvoorbeeld koekjes kunt maken. Dat het eigenlijk wel een beetje op toveren lijkt.

En vrijwel alle kinderen zullen het dan ook prachtig vinden om zelf koekjes te bakken. En helemaal spannend om brood te bakken. Dat moet je dan als ouder eerst wel zelf kunnen natuurlijk.

Nee, niet met zo'n mix uit een pakje in een broodbakmachine maar het echte werk met gist. Voor wie dat nog nooit gedaan heeft: Ga niet naar een bakker om een half onsje gist te kopen, want er is een grote kans dat de winkelbediende niet weet wat dat is, gist. De bakker is namelijk geen bakker maar een fabrieksbrooddistIBUTEUR ook al staat er misschien wel het woord ambachtelijk op zijn pui en op het verpakkingsmateriaal.

Zoek een molen op die bakspullen verkoopt, die heeft wel verse gist of als er een Jumbo in je buurt is kan je het daar ook krijgen, maar gedroogde gist werkt ook.

Als je kinderen een gal laat vlechten, zullen ze hun ogen niet geloven als ze hem terugzien nadat hij gerezen is.

Je hebt je kind kennis laten maken met een wezenlijke en heel basale bezigheid en daarmee heb je het ingeënt tegen de vervreemding.

Wezenlijke zaken, zijn zaken waar aandacht of emotie of creativiteit aan te pas komt.

Als een brood gebakken hebt heb je iets beleefd, iets gemaakt, iets geleerd. Als je een halfje volkoren uit de buurtsuper meeneemt niet.

Zoek ook naar andere dingen die je kan doen waardoor je directer in contact komt met de werkelijkheid. Kijk of je een volkstuintje kan huren. Repareer dingen die kapot gaan. Ga met de fiets naar school. Leer je kinderen hoe je een band plakt. Vind uit of kamperen bij je past (je hebt tegenwoordig luchtbedden die niet leeglopen, en tenten waarin je kunt staan!).

Waarom al die dingen?

In de eerste plaats omdat het goed is en je kinderen het ook nog leuk zullen vinden. Het geeft precies die combinatie van avontuur en veiligheid waar ze behoefte aan hebben.

Je zou misschien vrezen dat ze te veel af zullen wijken van andere kinderen, maar het tegendeel zal blijken, er zullen genoeg kinderen zijn die graag bij jouw kinderen willen spelen omdat zij daar ook precies vinden wat ze nodig hebben.

In de tweede plaats omdat je je kind daarmee uitrust met het vermogen om om te gaan met schaarste.

Dat dit laatste belangrijk is, zal niet iedereen even duidelijk zijn.

De bejaarden en hoogbejaarden van nu zijn opgegroeid in een gezin, waarin de klap van de crash van de dertiger jaren nog nadreunde. Vervolgens kwamen ze in de tweede wereldoorlog terecht om daarna de kosten van de wederopbouw van Nederland op te brengen. Deze generatie hoeft het woord bestedingsbeperking niet op te zoeken met hetzij Google of Van Dale.

Latere generaties zijn opgegroeid in een tijd van groeiende welvaart. Een periode die zo lang duurde dat je dat als de normale situatie kon gaan beschouwen. Het salaris onderging getrouw elk jaar een verhoging en de vakantievluchten werden steeds goedkoper.

In zo'n patroon zal stilstand ervaren worden als achteruitgang.

De eerstgenoemde generatie is bezig te verdwijnen en dat is op zich zelf niet dramatisch want dat doen generaties nou eenmaal, maar wat wel ernstig is, is dat daarmee tevens een bepaalde ervaring uit het collectieve bewustzijn verdwijnt.

En dat is de ervaring hoe je om moet gaan met schaarste.

Een vaardigheid die voor een toekomstige generatie noodzakelijk zal zijn om te overleven.

Dat zal niet de volgende generatie zijn en waarschijnlijk ook nog niet de generatie die daar op volgt, maar als die schatten van kleinkinderen die we zo graag een zonnige toekomst wensen grootouders zijn geworden zullen zij dat ook hun kleinkinderen toewensen en dan zou de wereld er wel eens heel anders uit kunnen zien.

Op = op

Weliswaar beweren diverse kopstukken dat Nederland als het zijn best doet in 2050 voor 100% in zijn energiebehoefte zal kunnen voorzien met duurzame energie, maar daar is het grondstoffenprobleem nog niet mee opgelost.

Iedereen met voldoende economisch inzicht om de formule $op = op$ te begrijpen, zal inzien dat we een probleem hebben als een groeiende wereldbevolking met een per individu groeiende consumptie het met een niet groeiende hoeveelheid grondstoffen moet doen.

Natuurlijk kunnen we met technologische middelen de aarde nog verder uitputten dan we tot nu toe voor mogelijk hielden, maar hierbij bewerkstelligen we alleen maar uitstel.

Op = op is een ijzeren wet waar uiteindelijk ook technologen voor zullen moeten buigen.

De onbezorgde marktfilosofen zullen dan onmiddellijk roepen dan recycelen we toch alles, maar die hebben dan bij scheikundeles niet goed opgelet. Recyclen kost energie en 100% recyclen betekent dat je twee parallelle economieën draaiende zal moeten houden.

Maar vóór die tijd zou er wel eens een grimmig politiek klimaat kunnen ontstaan, wanneer grote landen voorraden van essentiële zeldzame grondstoffen gaan hamsteren²¹ of zelfs monopoliseren. Kleinere landen die zulke delfstoffen bezitten zouden wel eens onder voet gelopen kunnen worden.

Wie de invloed van olie op de wereldpolitiek bekeken heeft weet wat er mogelijk is.

De enige echte oplossing die er is, is dat we als mensheid leren om te gaan met nulgroei. Je kunt dit stilstand of stagnatie noemen, maar je kan het ook evenwicht of stabiliteit noemen. De politieke partij die nulgroei in zijn programma durft op te nemen, moet nog opgericht worden, maar dit zal de loop der dingen niet veranderen en de krimp zal onvermijdelijk komen.

Alleen jouw nageslacht zal hier op voorbereid kunnen zijn.

Beschaving is voortzetting van de evolutie met andere middelen.

De evolutie zoals die door Darwin beschreven is, is eigenlijk een tamelijk blinde sorteermachine.

Maar dit veranderde toen de mens op aarde verscheen.

De tekst van Roland Holst die in het monument op de Dam gebeiteld staat beschrijft dit aldus: *Nimmer van erts tot arend was enig schepsel vrij onder de zon, noch de zon zelve, noch de gesternten. Maar geest brak wet en stelde op de geslagen bres de mens.*

Het ontstaan van wezens met een zelfbewustzijn is ongetwijfeld de meest dramatische gebeurtenis sinds de Big Bang. Naarmate die bewuste wezens zich ontwikkelden en hun groeiende intellectuele vermogens gebruikten om hun omgeving te veranderen en zij in steeds grotere aantallen steeds dichter op elkaar kwamen te leven hebben zij zowel de meest schitterende als de meest gruwelijke dingen tot stand gebracht.

Inmiddels zijn we zelfs al zo ver gekomen dat we de natuurlijke spontane evolutie dusdanig kunnen verstoren dat we de gevolgen daarvan niet eens nauwkeurig kunnen voorspellen, laat staan controleren.

De vrijheid die we cadeau kregen bij ons bewustzijn blijkt dus wel erg krachtig spul.

Die vrijheid die we met het bewustzijn kregen, is het vermogen om keuzes te maken. En het heeft alleen maar zin om te kiezen als de ene keuze voordelen biedt boven de andere keuze. Vrijheid betekent dus doorlopend de vraag beantwoorden: “Wat is beter?”

En als je het hebt over beter en slechter, dan heb je het - of je het nu wil of niet - over morele keuzes.

Die vraag ‘*wat is beter*’ wordt nog ingewikkelder als je hem uitbreidt tot ‘*wat is beter voor wie*’ of tot ‘*wat is beter voor nu en wat is beter voor later*’.

Het juiste antwoord op die vragen is al uitgebreid behandeld door de grote religies en de filosofen, het is nu alleen nog de vraag wat mensen er massaal toe kan brengen naar die antwoorden te handelen.

Het verdere verloop van de evolutie is afhankelijk geworden van de ontwikkeling van de menselijke moraal. Anders gezegd van het beschavingsproces. Van de mate waarin wij er in slagen op een nette manier met elkaar en met onze natuurlijke omgeving om te gaan.

Vandaar de uitspraak “Beschaving is de voortzetting van de evolutie met andere middelen”.

21

China doet dit nu al met een groep van 17 metalen (de z.g. zeldzame aarden) die van belang zijn voor het maken van magneten, LED's en andere elektronische componenten, zoals neodymium en erbium.

Hoe beschaaf je eigenlijk?

Zoals de ouden zongen, piepen de jongen, zegt het spreekwoord en dat beschrijft wél hoe kinderen hun moedertaal leren, maar niet hoe ze zich leren gedragen.

Als dat wel zo was zouden de eeuwen van prediking die er verstreken zijn, inmiddels wel een liefdevolle samenleving hebben opgeleverd.

Wat wel helpt is een omgeving waarin beschaafd gedrag gewoon is.

De afgelopen kabinetten en de meeste politici lijken dit niet helemaal te begrijpen en denken nog steeds dat het gedrag van mensen met sancties en p.r. campagnes is te sturen.

Dit wordt goed geïllustreerd door de woordvolgorde in de Balkenendiaanse kreet 'normen en waarden'. Alsof mensen bepaalde waarden zullen gaan koesteren wanneer er duidelijke of strenge normen worden gesteld. Het is een soort simplisme van hoe hoger de pakkans hoe beter de moraal.

Tijdens het schrijven van dit stuk is TNT bezig het sluiten of weghalen van brievenbussen voor te bereiden, en worden in verschillende steden de parkeermeters gepantserd omdat ze anders kans lopen met vuurwerk opgeblazen te worden.

Diverse burgemeesters hebben al aangekondigd krachtig op te treden soms in militaire termen als slagorde daarbij ongetwijfeld aangemoedigd door de spierballentaal van veldmaarschalk Opstelten, kolonel Teeven, en korporaal Aptroot.

Het recht, herstel, het snelrecht, herstel, het supersnelrecht zal potdorie zijn loop hebben.

Wat zal hier nu het effect van zijn?

Volgens het geloof der bestuurders zullen dan volgend jaar die maatregelen niet meer nodig zijn, want dan zal dat stelletje raddraaiers begrepen hebben dat dit gedrag niet getolereerd wordt!

Maar helaas, we mogen vrezen dat de rotjes nu in de brievenbussen van de bewoners terecht zullen komen of dat er volgend jaar zwaarder vuurwerk ingezet zal worden.

Het punt is dat er een aantal lieden rondlopen die er nu eenmaal op kicken om iets kapot te maken. Terwijl de meeste mensen dat verlangen gelukkig niet kennen.

Het is maar hoe je maar hoe je opgevoed bent. In een omgeving waar alles en iedereen met zorg en respect behandeld wordt of een waarin hooguit geroepen wordt dat 'je met je poten in elk geval van mijn spullen af moet blijven'.

Beginnen bij waarden dus, dan komen de normen vanzelf.

Opvoeden door middel van het voorbeeld is het meest doeltreffende instrument om waarden over te dragen, en daarmee is opvoeding de broedstoof van de beschaving en kunnen we ons adagium over de evolutie ook zo formuleren:

Opvoeden is het voortzetten van de evolutie met andere middelen.

Wat voor politici zouden we nodig hebben?

Iedereen is voor duurzaamheid. Dat is mooi.

Ook politici zijn voor duurzaamheid. Dat is ook mooi.

Veel politici zijn ook erg voor hun eigen duurzaamheid, en voor die van hun partij. En daarom zullen zij wanneer het om duurzaamheid van milieu en maatschappij gaat hun doelstellingen zo doseren dat er geen kiezers van weglopen, en daarom is er zoals eerder gezegd geen enkele partij die het beginsel van 'de nu eenmaal noodzakelijke economische groei' ter discussie durft te stellen.

Nu is dit pamflet tot nu toe in hoofdzaak gefocust geweest op de mogelijkheden die jij als persoon of als gezinscollectief hebt om de toekomst te sturen, maar het zou wel prettig zijn als de maatschappelijke krachten je daarbij een handje zouden helpen. Of je in elk geval niet zouden tegenwerken.

Tot niet al te lang geleden vond het gezin traditioneel steun bij de christendemocratie, ook al was niet iedereen het eens met de ethische opvattingen die die partijen daaraan verbonden. Maar fiscaal werd het gezin in elk geval niet tegengewerkt. Maar de uitverkoop van ideeën die het CDA recentelijk hield doet twijfel rijzen aan welk uitgangspunt dan ook van die partij. Dat is eigenlijk wel bijzonder want deze partij beweert zich te baseren op het Evangelie, en voor zover mij als heiden bekend, is daar recentelijk geen nieuwe verbeterde druk van verschenen en wordt er in de Schrift zelf ook nergens over een uiterste houdbaarheidsdatum gesproken.

De liberalen hechten sowieso meer waarde aan het individu dan aan sociale verbanden. Het zijn degenen die in hun modernste vorm kansarmen afwijzen in plaats van ze een kans te bieden, en diep in hun hart ieder die het niet zo ver heeft geschopt als zij maar een loser vinden, die dat aan zijn eigen luiheid of inherente minderwaardigheid te danken heeft. En het zijn degenen die ons de fantastische uitvindingen van de vrije marktwerking en de privatisering hebben bezorgd. Daar zullen gezinnen als de primaire vormen van samenhang, zorg en verantwoordelijkheid voor elkaar niet de hemel op aarde van te hoeven verwachten.

De sociaaldemocratie lijkt nog de meest natuurlijke bondgenoot te zijn van het gezin, maar die heeft na het afschudden van de ideologische veren ook iets onvoorspelbaars gekregen. In elk geval werkte de PvdA mee aan fiscale maatregelen die de financiële positie van het eenverdienersgezin verslechteren.

Ideologisch gezien zou je ook veel mogen verwachten van milieupartijen, maar ook hier is de oogst schraal. De partij die zich zelf het duidelijkst onder die vlag schaart, GroenLinks heeft zich de laatste tijd steeds duidelijker voor het liberalisme uitgesproken en zal dan ook over een tijdje wel GroenLib gaan heten, maar dat groen is eigenlijk ook al te veel gezegd. De partij is een enthousiast aanhanger van een tweeverdieners economie en dat is een behoorlijk milieubelastend concept.

Immers, hoe meer arbeidsparticipatie, hoe meer woon werk verkeer. Dat kan iedereen op zijn vingers natellen.

Natuurlijk, politici verven desgevraagd de banen die zij op papier creëren in één enkele bijzin allemaal duurzaam groen. Maar dat thuis werken is een verhaal dat we al jaren horen, maar nog nauwelijks zien.

(Soms krijg je heimwee naar dat jaar 2020, weet u nog, waarin al die kabinetsdoelstellingen bereikt werden).

Als iedereen werkt, heeft er ook bijna niemand meer puf om uitgebreid te koken. De kinderen die in zo'n convenience gezin opgroeien zullen het dan ook niet of nauwelijks zien gebeuren en zullen het derhalve ook nooit leren en het later ook zelf niet doen. En dus zie je steeds meer kant en klaar producten in de winkel.

Vroeger maakte je van tien basisproducten zoals aardappelen, melk, ei, ui, meel, haver, mout, appel, boter, rijst en pasta tezamen met groenten en fruit, honderd en veertig verschillende gerechten. Nu vind je er minstens honderdtwintig daarvan kant en klaar in de supermarkt. Zo komt de Plusmarkt aan zijn 10.000 artikelen en de Jumbo aan de 32.000!

Stuur je nu een kind voor een pak yoghurt naar Albert dan zal het minuten lang moeten

zoeken tussen de 27 yoghurt varianten. Maar gelukkig heeft het een smartphone om daar even over te bellen.

Al die producten zullen gefabriceerd, verpakt en vervoerd moeten worden en ons via de reclame aangepaard moeten worden. En dagelijks blijven van al die producten weer onverkochte resten over.

De Partij voor de Dieren lijkt in zijn doelstellingen eigenlijk ook wel een heel geschikte Partij voor de Mensen, maar in het verkiezingsprogramma voor 2010 komt de term economische groei niet voor en überhaupt is het economisch voorkeursmodel van die partij niet zo duidelijk.

Wat dan? Nóg een partij oprichten?

Dat lijkt politiek strategisch niet handig. Bij coalitie onderhandelingen tellen alleen de grotere partijen mee.

Eigenlijk zou er een lobby ten behoeve van traditionele ouders moeten zijn, maar ouders hebben het zelf al druk genoeg en er is geen bedrijfstak die er brood in ziet.

Het enige waar je op zou kunnen hopen is dat er in de grotere progressieve partijen eens wat creatievere ideeën over vormen van samenwerking zouden ontstaan.

Bijvoorbeeld door te kijken hoe je de strategieën van je tegenstander kunt gebruiken om je eigen doelstellingen te verwezenlijken.

Neem bijvoorbeeld de ongrijpbare gedoogconstructie van het huidige minderheidskabinet. Een progressieve samenwerking zou dit kunnen pareren door soortgelijke akkoorden af te sluiten met diverse vleugels binnen het progressieve blok. In zo'n akkoord zou voor die vleugels én voor de kiezers duidelijk moeten worden op welke punten met één stem gesproken zal worden en waar de facties hun eigen stem kunnen uitbrengen. De kleinere partijen zouden op basis van de laatste verkiezingsresultaten een aantal plaatsen op de lijst moeten krijgen en die zouden door voorkeursstemmen dan in zetels omgezet kunnen worden. Als dit in 2010 al was gebeurd, zouden er hele andere coalitie besprekingen hebben plaatsgevonden.

Tijdens die besprekingen is door meerdere politici de uitdrukking 'over je eigen schaduw heen springen' gebruikt.

Welaan dat kan nog steeds.

Dames en heren politici, probeer eens te denken over de toekomst zonder achter dat woord toekomst steeds 'van onze partij' te denken.